

JOOP VAN DAM

*

Genezende aspecten
in het Tobias-verhaal

*Beschouwing over
de aartsengel Rafaël*

Tobias en de aartsengel Rafaël

- 10 Voor we gaan kijken naar de genezende aspecten van de aartsengel Rafaël, moet we eerst het Tobias-verhaal in herinnering roepen. Daartoe zal ik een verkorte versie van dit bijbelverhaal vertellen.

In de tijd van de Babylonische ballingschap van het joodse volk leefde er in Assyrië een man met de naam Tobias. Hij was afkomstig uit Galilea en getrouwd met Hanna, die evenals hij uit de stam van Naftali afkomstig was. Samen hadden ze een zoon, die ze ook de naam Tobias hadden gegeven.

De oude Tobias had ooit aan een bekende, Gabaël, twintig pond zilver geleend, omdat Gabaël in grote armoede gekomen was. Tobias spijzigde de hongerigen, hij kleepte de naakten en hij begroef de doden, hoewel dit laatste verboden was door de koning van het land. Op een nacht, toen hij doden had begraven en thuis kwam, ging hij omdat hij onrein was niet het huis binnen, maar bleef buiten en legde zich te slapen tegen de

muur van het huis. Hij lag daar onder een zwaluwnest en de mest van de zwaluw viel in zijn ogen zodat hij blind werd. Zijn vrienden die hem altijd hadden afgeraden om tegen de geboden van de koning in te gaan, spotten met hem en zeiden: ‘Nu heb je je verdiende loon.’ Maar hij droeg zijn lot zoals Job het vroeger had gedaan en bleef God prijzen.

Op een dag kwam zijn vrouw thuis met een jong geitenbokje. Tobias was achterdochtig en vroeg of het eerlijk was verkregen. Hanna raakte daarover vertwijfeld en ook zij schold hem uit en wierp hem zijn ongeluk voor de voeten. Op dat moment werd Tobias door wanhoop overmand; hij weende en bad tot God: ‘U heeft ons getuchtigd voor onze zonden en dat is rechtvaardig, maar nu vraag ik u om te mogen sterven, want ik wil liever dood zijn dan levend... maar uw wil geschiede.’

Op hetzelfde moment was in het land van de Meden een jonge vrouw die ook in nood verkeerde. Zij had haar dienstmaagd een standje gegeven, maar deze dienstmaagd schold haar uit en zei: ‘Wil je na je zeven

mannen ook mij doden?’ Zeven mannen aan wie zij uitgehuwelijkt was, waren namelijk in de huwelijksnacht gedood door een boze geest, Asmodeus genaamd, die haar bezeten had. De jonge vrouw ging in vertwijfeling

12 naar een kamer hoog in het huis, at drie dagen en nachten niet en bad tot God, dat Hij haar van deze smaad zou bevrijden. En ook zij zei: ‘Maar uw wil geschiede.’ Deze twee smeekbeden kwamen terzelfder tijd tot God en Hij stuurde Rafaël, een van de zeven engelen voor zijn troon, om hen te helpen.

Toen de oude Tobias dacht, dat zijn einde naderde, riep hij zijn zoon bij zich. Hij leerde hem de geboden van het volk en zei: ‘Ga naar Gabaël en haal de twintig pond zilver terug, zodat, als ik gestorven ben, jij en je moeder niet in armoede zullen leven. Zoek een metgezel.’ De jonge Tobias ging naar de markt en zag daar een fijne, edele jongeman, die bereid was hem naar het land van de Meden te begeleiden en weer veilig terug te brengen. Hij nam hem mee naar huis waar de oude Tobias hen zegende en zei: ‘God zij met jullie en Zijn engel moge jullie begeleiden.’ Tobias nam afscheid van zijn ouders,

trok zijn reisschoenen aan en vertrok met zijn metgezel; het hondje ging voor hen uit.

Na een dagreis kwamen ze bij de rivier de Tigris. Tobias ging naar de oever om zijn voeten te wassen, maar bij de oever gekomen kwam tot zijn schrik een

13 grote vis uit het stromende water naar boven. Tobias riep: ‘Hij wil mij opeten!’ Maar zijn begeleider zei: ‘Pak hem bij zijn staart en trek hem aan land!’ Toen Tobias de vis aan land had getrokken, zei zijn begeleider: ‘Open de vis en haal het hart, de lever en de gal eruit, want die zijn goed voor artsenij.’ Tobias deed dit en daarna braadden ze de vis en aten hem op. Ze reisden verder en toen Tobias vroeg waar de delen van de vis die hij eruit genomen had toe dienden, antwoordde zijn begeleider: ‘Als je het hart en de lever op het vuur legt, dan verdrijft de rook de boze geesten die tussen man en vrouw kunnen komen en hen kunnen beschadigen. Als je de gal tot zalf verwerkt en op de ogen van iemand met staar legt, dan zal hij genezen.’

In de buurt van Ecbatana gekomen stelde Rafaël voor om onderdak te vragen bij Raguel, die verwant was met de familie van Tobias. ‘Raguel heeft een dochter die Sara

heet en zij is enig kind. Zij is in alle eeuwigheid voor jou bestemd. Als je met haar getrouwd bent en je gaat met haar in het bruidsvertrek, neem dan de lever en het hart en verbrand ze op het vuur. De rook zal de boze geest verdrijven. Als dat gebeurd is, bid dan tot God, dat Hij jullie zal redden en een toekomst geven. Want je zult haar meenemen naar huis en jullie zullen kinderen hebben.’ En zo gebeurde het. Ze kwamen aan en, ondanks de bezorgdheid van de ouders, dat het ook de achtste keer mis zou gaan, werd het huwelijk ingezegend. Toen ze het bruidsvertrek waren binnengegaan, nam Tobias de lever en het hart, legde ze op het vuur en de rook verdreef de boze geest. Rafaël nam Asmodeus gevangen en bond hem vast in de verre woestijn in Egypte.

De twintig pond zilver moest echter nog in het land van de Meden opgehaald worden. Tobias vroeg of zijn begeleider dit wilde doen, want hij wilde eerst nog bij zijn nieuwe familie blijven. Rafaël haalde het geld en toen hij terugkwam, aanvaardden ze de terugreis.

In de buurt van het ouderlijk huis zei Rafaël tegen Tobias: ‘Laten wij vooruit gaan. Je ouders zijn zo verlangend je weer te zien, Sara komt wel na.’ Uit de verte

werden ze al gezien door Hanna. Zij riep haar man, die op de tast naar de deur kwam; het hondje, dat weer vooropliep, zorgde dat hij niet zou vallen.

Tobias ging naar zijn vader toe, wreef diens ogen in met de zalf die van de gal was gemaakt en liet die een half uur op de ogen liggen. Daarna kon hij de staar verwijderen. Deze liet van de ogen los als het velletje van een ei.

Na een week riep de oude Tobias zijn zoon en vroeg: ‘Wat zullen wij je begeleider geven? Hij heeft je veilig heen- en teruggebracht; hij heeft je bij je vrouw gebracht; hij heeft het geld voor je gehaald; hij heeft je geleerd wat je met de vis moest doen en hij heeft mijn ogen genezen.’ Ze besloten hem de helft van hun have en goed te geven. Toen ze dit aan de begeleider zeiden, antwoordde deze: ‘Jullie moeten niet mij bedanken, maar God, die mij gezonden heeft. Want toen de beden van de oude Tobias en de jonge Sara naar God opstegen, heeft Hij mij gezonden om jullie te helpen.’ Zij vielen door vrees bevangen op hun aangezicht en baden. Maar Rafaël zei: ‘Wees niet bevreesd, maar prijs God om zijn wonderen.’ ... En verdween uit hun gezicht.

Genezende aspecten in het Tobias-verhaal

POLARITEITEN

17

In dit verhaal zijn vele polariteiten, grote tegenstellingen te vinden.

De eerste is de tegenstelling tussen man en vrouw. Dit is een tegenstelling waar ieder mens die op aarde geboren wordt, mee te maken krijgt en waarmee hij zich uiteen moet zetten. Het is een eenzijdigheid – ik wil niet zeggen dat het een ziekte is – waardoor je je kunt ontwikkelen. Je kunt enerzijds gebruik maken van de mogelijkheid die elk van beide geslachten biedt, maar anderzijds kun je proberen de mogelijkheden van het andere geslacht waar te nemen, te respecteren, en vervolgens kun je zoeken naar datgene wat boven de geslachtelijke mogelijkheden uitgaat en tot het algemeen menselijke trachten te komen.

De tweede tegenstelling is tussen oud en jong. De oude Tobias staat aan zijn levensavond; de jonge Sara staat bij wijze van spreken ‘in de ochtend’.

Ten derde: de oude Tobias heeft een probleem in de sfeer van zijn hoofd. Een van zijn zintuigen is verstoord door iets uit dat rijk van de dieren, dat heel sterk met de zintuigsfeer verbonden is: vogels zijn bij uitstek 18 dieren die heel sterke zintuigen hebben: sterke ogen, sterke evenwichtszin, sterke bewegingszin, maar een heel zwakke stofwisseling: ze hebben altijd diarree. Sara heeft een probleem in de stofwisselingsfeer, in de onderpool, de pool waar de voortplanting is, waar het nieuwe leven begint. De polariteit tussen hoofd en buik is ook iets wat we allemaal hebben en waar we gezond mee kunnen blijven, als ze goed met elkaar in evenwicht zijn. Ziekte treedt bij mensen op als een van deze polen gaat overheersen.

Laten we kijken naar de tegenstelling tussen ‘boven’ en ‘beneden’. In het hoofd zijn we wakker. De belangrijkste zintuigen waarmee we waarnemen, bevinden zich in het hoofd. Het hoofd houden we stil als we het goed willen laten functioneren, binnen het hoofd hoort geen beweging te zijn. Als je onder de schedelpan kunt kijken, dan zie je daar de hersenen liggen, stil, wit-bleek

en omgeven door het heldere hersenvocht. De hersenen zijn kwetsbaar, ze zijn bij wijze van spreken ‘op sterven na dood’. Als er een hartstilstand optreedt, worden de hersenen als eerste door zuurstofgebrek beschadigd. Bewustzijn gaat altijd met afbraak gepaard. We worden 19 er moe van en moeten op een gegeven moment slapen.

Totaal tegenovergesteld is de buik. De nieren, de lever, de darmen functioneren 24 uur per dag onvermoeibaar door. Aldoor is daar beweging. Als een dokter zijn stethoscoop op de buik legt en hij hoort niets, dan wordt hij ongerust. In de buik hoort veel beweging te zijn, maar in tegenstelling tot het hoofd waar wij wakker zijn, is daar absolute slaap. Er is geen bewustzijn. Zoals we in de bovenpool bijna sterven, worden we in de onderpool almaar geboren. Het is de bron van het leven. Niet alleen dat er de mogelijkheid is dat nieuwe mensen geboren worden dankzij het feit dat de vrouw kinderen kan baren, maar dagelijks worden er duizenden nieuwe darmcellen gemaakt en worden er miljoenen nieuwe rode bloedlichaampjes geboren. De polariteit tussen boven en beneden is tegenstelling tussen dood en leven, de tegenstelling tussen wakkerheid en bewusteloosheid.

20 Je kunt je afvragen waarom dat zo is. Je kunt dit begrijpen als je ontdekt, dat het innerlijk van de mens op een heel andere manier met de bovenpool verbonden is dan met de onderpool. Daarvoor moet je het innerlijke en het lichamelijke differentiëren. Het innerlijk van de mens bestaat niet alleen uit de ziel (die wij gemeen hebben met de dieren, die immers ook een bewustzijn hebben), maar in de ziel leeft ook het Ik, de eigenlijke individualiteit, de eigenlijke kern van het mensenzijn. Ons lichaam is niet alleen een fysiek lichaam, maar daar werken tevens de levenskrachten. De eigenlijke mens bestaat dus uit vier lagen: het fysieke lichaam, het levenslichaam, de ziel en het Ik. De beide wezensdelen van het innerlijk (het Ik en de ziel) zijn heel anders verbonden met de bovenpool dan met de benedenpool. Een heel belangrijk inzicht uit de antroposofische menskunde is, dat de ziel en het Ik van de mens niet alleen in het bewustzijn werken, maar ook lichamenlijk.

Ik sta rechtop, omdat ik een ik heb. Zo werkt de kracht van mijn Ik in mijn lichaam. Als ik erg enthousiast word, dan is mijn temperatuur iets hoger, want het

enthousiasme werkt tot in het lichamelijke door. Ook de ziel werkt in het lichaam. Als ik erg gespannen ben, trek ik mijn schouders een beetje op. Als ik ontspannen ben, gaan ze een beetje omlaag. De beweeglijkheid in mijn darmen wordt door mijn ziel bewerkstelligd. Als je naast iemand zit die op een examenuitslag zit te wachten, dan hoor je de buik borrelen. De invloed van de ziel op het lichaam kan negatief, maar ook positief zijn. De ziel zorgt voor de gezonde darmbewegingen, de productie van de spijsverteringssappen enz. De hele lichamelijke opbouw wordt mede mogelijk gemaakt door het Ik en de ziel.

21

Deze twee polen kunnen naast elkaar bestaan omdat ze verbonden worden door een derde proces, dat er tussen bemiddelt. Die bemiddeling gebeurt ritmisch. In ons worden dood en leven, rust en beweging verbonden door het ritme van de bloedsomloop en de ademhaling. Zuurstofrijk 'levend' bloed in de slagaderen en 'doods' koolzuurrijk bloed in de aderen. Het inademen van het verfrissende zuurstof, het uitademen van het door afbraak ontstane koolzuur. Het inademen bewerkt een incarneren: de wangen worden roder, de bloeddruk

stijgt iets, de spieren krijgen meer tonus. Bij het uitademen gebeurt het omgekeerde. Je raakt wat lossier van je lichaam, de bloeddruk zakt, de spierspanning neemt af. Ook het bewustzijn ‘ontspant’, het wordt als het ware

22 minder lichaamsgebonden, meer perifeer.

Misschien kunt U nu begrijpen als ik zeg: in de onderpool zijn Ik en ziel helemaal ingeademd, ze werken sterk lichamelijk en daarmee opbouwend. Maar met het onderduiken is de bewustzijnsmogelijkheid verdwenen. Die bewustzijnspotentie ontstaat wanneer het Ik en de ziel steeds vrijer van het lichaam worden. En dat is in het hoofd het geval. Als we een bloeiende boom waarnemen of een vogel horen fluiten, dan zijn we met onze ziel en ons Ik daarbuiten bij de boom en de vogel.

Door het excarneren van de hogere wezensdelen uit het hoofd heersen daar doodprocessen. Niet voor niets wordt de schedel als symbool voor de dood gebruikt. Door het incarneren van deze hogere wezensdelen in de stofwisseling worden we daar bij wijze van spreken elke dag opnieuw geboren en is dat ook de plaats waar een nieuw mensenlichaam zich ontwikkelen kan.

Wanneer één van beide polen gaat overheersen, ontstaan ziektes. We kennen twee grote ziektegroepen: de ‘warme’ en de ‘koude’ ziektes. De warme ziektes komen vooral in het begin van het leven voor. Kinderen en jonge mensen hebben veel warme ziektes. Het Ik en de ziel duiken in het lichaam onder en maken koorts. Je krijgt verschijnselen alsof je weer jong bent. Je gaat plotseling sneller ademen, je wordt een beetje roze, je hart klopt sneller; je hebt ook een wat gedempt bewustzijn als je aan het ijlen bent. Je wordt als het ware met zo’n warme ziekte weer opnieuw geboren. Datgene wat in de war was door vermoeidheid, door slechte hygiënische omstandigheden, door onvoldoende slaap enz., krijgt door de gedwongen pauze die een koortsige ziekte je geeft, de gelegenheid om weer op orde te komen en zich nieuw te rangschikken. Er ontstaat een nieuwe ecologische situatie, de immuniteit neemt toe en de weerstand tegen ziektes groeit. Je wordt letterlijk ‘beter’.

Het duidelijkste voorbeeld van warme ziektes zijn de kinderziektes, die vaak spontaan opkomen. Als je dan bijvoorbeeld bij een kind komt dat mazelen heeft, dat

helemaal verdwenen is achter de rode vlekjes en al het water dat uit ogen en neus komt, dan is het alsof er een bordje hangt met daarop geschreven: 'Niet storen, wegens verbouwing gesloten!' Zo'n kind is bezig, met het enthousiasme van zijn Ik koorts te maken, in de smeltkroes te zijn en opnieuw geboren te worden. Het is bekend, dat kinderen die flink koorts hebben gehad en bij wie dit niet onderdrukt is, in een latere fase van hun leven veel gezonder zijn. Ook, dat er veel minder allergieën voorkomen bij die kinderen en dat later de chronische en degeneratieve ziektes veel minder voorkomen. Het is wetenschappelijk bewezen en gepubliceerd in *The Lancet*. De warme ziektes zijn dus eigenlijk genezende ziektes, omdat je meer je lichaam ingaat. Daar moet je ook therapeutisch niet te veel doen, hoogstens zorgen, dat de vlam niet in de pan slaat. Verder moet je het aan de wijsheid van het Ik overlaten om deze vernieuwing te doen voltrekken.

Heel anders is het bij de koude ziektes, die naar het einde van het leven toe meer voorkomen. Dan is het een fysiologisch gebeuren, dat de mens langzaam

Publicaties van Joop van Dam

58 *Het achtvoudige pad – Een scholingsweg voor therapeuten, opvoeders, verpleegkundigen en verzorgenden*

Joop van Dam

Uitgave: v&vN Antroposofische Zorg

Bestelbaar via: www.antroposofische-zorg.nl

ISBN 978 90 819098 1 5

Stemmingen menskundig beschouwd

Joop van Dam

Uitgave: v&vN Antroposofische Zorg

Bestelbaar via: www.antroposofische-zorg.nl

ISBN 978 90 819098 0 8

Het zesvoudige pad – Basisoefeningen voor spirituele ontwikkeling

Joop van Dam

Uitgave: Vrij Geestesleven

www.christofoor.nl

ISBN 978 90 6038 381 0

Omgaan met het levenslot

Joop van Dam

Uitgave: Vrij Geestesleven

www.christofoor.nl

ISBN 978 90 6038 249 3

Menskunde, pedagogie en gemeenschapsvorming

Joop van Dam

Uitgave: Pentagon

www.uitgeverijpentagon.nl

ISBN 978 94 904554 7 7

Menskunde en gemeenschapsvorming

Joop van Dam

Uitgave: Pentagon

www.uitgeverijpentagon.nl

ISBN 978 90 72052 43 8

Leven en gezond zijn

Joop van Dam

Uitgave: Pentagon

www.uitgeverijpentagon.nl

ISBN 978 90 72052 63 6

Innerlijke bronnen van de gezondheid

Joop van Dam

Uitgave: Pentagon

www.uitgeverijpentagon.nl

ISBN 978 90 72052 55 1

Werkboek geneesplanten en hun toepassingen in de uitwendige therapie

Joop van Dam en Pauli van Engelen

Uitgave: v&vN Antroposofische Zorg

Bestelbaar via: www.antroposofische-zorg.nl

COLOFON

Een uitgave van de Nederlandse Vereniging voor
Euritmietherapie (NVET)
www.euritmietherapie.nl

ISBN/EAN 978 90 822831 0 5
NUR 873

© Joop van Dam, 2014

Dit boekje is een bewerking van een lezing van Joop van Dam
uit 2009. Alle rechten voorbehouden.

Organisatie en advies

Uitgeverij Nachtwind | Hapé Smeele

Tekeningen, etsen en schilderij

Rembrandt van Rijn, omslag & pagina 2/3, 16, 25, 36/37, 48/49
Francesco Botticini, pagina 8/9

Tekst *Over de auteur*

Jana Loose, in opdracht van de NVET

Boekverzorging

Jannie de Groot, Hilversum

Druk

Mart.Spruijt bv, Amsterdam

Deze publicatie is mogelijk gemaakt door
NVAA, Therapeuticum Haarlem, NVET

Dit boek is te bestellen via:
www.euritmietherapie.nl